

Рачков Є.С.

Музейна виставка «Символи та емблеми Харківського університету»

24 грудня 2013 р. в межах святкування Дня архівіста в в Музеї історії Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна відбулось відкриття виставки «Символи та емблеми Харківського університету». В експозиції виставки були використані значки, медалі, фотографії, офіційні документи та інші «носії» університетської символіки. Ці та інші матеріали були надані Музеєм історії університету, Центральною науковою бібліотекою, факультетами та організаціями студентського самоврядування університету. Основну роботу з організації виставки здійснили студенти та викладачі кафедри історіографії, джерелознавства та археології історичного факультету, співробітники Музею історії та Центральної наукової бібліотеки університету.

На відкритті виставки з привітаннями виступили організатори виставки, керівники та співробітники Державного архіву Харківської області, Центрального державного науково-технічного архіву України та архіву Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Студенти-магістранти кафедри історіографії, джерелознавства та археології, одягнуті у мантиї та конфедератки («сорбонки»), провели для всіх охочих екскурсію, розповіли про особливості створення виставки та розвиток символіки в Харківському університеті.

Варто відзначити, що історія університетських символів та емблем є складовою історії самих університетів. Повною мірою це стосується Харківського університету. Дослідження його символіки дозволяє подивитись на університетське середовище не лише як на соціальний інститут, але й як на культурну спільноту, важливими умовами існування якої є певні ритуали та пов'язані з ними символи. За 200-річну історію Харківського університету його символи та емблеми утворили значний масив візуальних джерел. Сьогодні актуальним завданням залишається систематизація існуючої символіки та її подальший аналіз.

Структура виставки визначалась особливостями формування та еволюції символіки університету з часу його заснування й до сьогодення. Загалом, символи та емблеми Харківського університету можна умовно розподілити на кілька груп. Хронологічно та візуально вони утворюють три групи: дореволюційні, радянські та сучасні символи та емблеми. За приналежністю до університету та його підрозділів – на п'ять груп: загальноуніверситетські, факультетські, бібліотеки університету,

Наукові заходи історичного факультету

спортивних організацій та «інші». Така класифікація університетської символіки відбилася в експозиції виставки. Вона дозволила, з одного боку, більш детально розглянути кожну з зазначених груп, а з іншого – простежити зв'язок між різноманітними символами та емблемами.

Яскравими символами університету дореволюційного періоду, представленими в експозиції виставки, були Велика університетська печатка та екслібриси бібліотеки Харківського Імператорського університету. Особливий інтерес викликали два суперекслібриси, створені на початку XIX ст. та на початку XX ст. Перший суперекслібрис був випадково виявлений в жовтні 2004 р. під час підготовки до святкування в університеті Днів грецької культури. Автором зображення вважають В.Н. Каразіна. На суперекслібрисі міститься зображення давньогрецької богині Афіни (богині мудрості та справедливої війни), що тримає в руках щит, на якому зображено міський герб Харкова. Афіна символізує головні університетські чесноти: мудрість, знання, науку, духовну діяльність та творче мислення. Нижче по колу міститься напис «Nihil desperari» (в перекладі з латинської мови «Ніколи не втрачай надії (віри)» або «Ніколи не здавайся»). На другому суперекслібрисі початку XX ст. міститься тільки напис «EX BIBLIOTHECA UNIVERS.I.CHARCOW» (в перекладі з латини «З бібліотеки Харківського І. [імператорського] університету»).

Цікавим прикладом спорідненості символів та емблем Харківського університету різних часів можна вважати зображення його засновника – В.Н. Каразіна. Пам'ятник В.Н. Каразіну, відлитий ще в 1904 р. в Петербурзі, був урочисто відкритий в Університетському саду в 1907 р. Сьогодні він встановлений біля входу до Головного корпусу університету. Зображення В.Н. Каразіна та пам'ятника йому, збудованого з нагоди 100-річчя університету, використовується в якості емблеми Харківського університету. Наприклад, ми можемо побачити його на поштовому конверті середини 1960-х рр. та на університетській емблемі початку 2000-х рр.

Сьогодні одним з найбільш поширених університетських символів є зображення Головного корпусу Харківського університету. Вперше таке зображення зустрічається на значку, присвяченого його 150-річчю (1955 р.). З часом з'являються модифікації зображення Головного корпусу університету у поєднанні з книгою, портретом О.М. Горького, п'ятикутною зіркою тощо. Сьогодні його можна зустріти на різноманітних поштових конвертах, медалях, знаках, грамотах тощо.

Центральне місце у виставці серед сучасної університетської символіки зайняли текст гімну та герб Харківського університету, затверджені на засіданні Вченої ради університету 14 листопада 2003 р. та 27 травня 2004 р. відповідно.

Відчутним поштовхом у конструюванні корпоративної ідентичності університету та нових форм корпоративної символіки стало святкування його двохсотрічного ювілею в 2004 р. Зокрема, з нагоди річниці була виготовлена ювілейна медаль та кілька монет, які також були представлені в експозиції виставки. В 2014 р. Харківський університет святкує чергову річницю з часу свого заснування. Дана подія безперечно сприятиме як подальшому розробленню системи корпоративних емблем університету та його структурних підрозділів, так і їх вивченню.